

KLAGANDE

██████████ ██████████

Ombud: Annika Florin och Karina Stiernblad
FMF Assistans
Rörvägen 1
702 27 Örebro

MOTPART

Vård- och omsorgsnämnden i Katrineholms kommun
641 80 Katrineholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Linköpings dom den 25 januari 2016
i mål nr 7893-15, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver underinstansernas avgöranden och förklarar att

██████████ har rätt till insatsen personlig assistans enligt LSS.

Handlingarna överlämnas till Vård- och omsorgsnämnden i Katrineholms kommun för fortsatt handläggning.

YRKANDEN M.M.

██████████ fullföljer sin talan och tillägger bl.a. följande. Det finns nu utredning som styrker att han har en utvecklingsstörning. Det är ostridigt att han behöver hjälp med kommunikation samt behöver tillsyn all vaken tid. Det krävs ingående kunskaper för att kunna kommunicera med honom. Han behöver fysisk ingående hjälp med sådant som att klä på sig, tvätta sig, duscha, kamma sig och borsta tänderna. Han tränar på att inte använda blöja och bara en marginell förbättring har uppnåtts. Han behöver påminnas varannan timme att gå på toaletten och behöver då fysisk hjälp. Han kan endast några få ord och han kan bli frustrerad och utåtagerande om han inte blir förstådd. Kommunikation sker bl.a. med bilder. Han kan bli aggressiv och kan lätt råka illa ut utan ständig aktiv tillsyn. Han vaknar kl. fyra på morgonen. Till stöd för sin talan åberopar han intyg från skolan, psykolog, logoped, arbetsterapeut m.fl.

Vård- och omsorgsnämnden motsätter sig ändring av förvaltningsrättens dom och anför bl.a. följande. Behovet av praktisk hjälp avser huvudsakligen personlig hygien. Detta når inte upp till en sådan nivå som berättigar till personlig assistans. Det har beviljats korttidsvistelse och korttidstillsyn. Han kan, låt vara med svårighet, förmedla sig med omgivningen.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Av utredningen framgår att ██████████ på grund av sina funktionshinder har behov av såväl praktisk hjälp som aktiverings- och motiveringsinsatser.

██████ har stora behov av stöd främst vad gäller personlig hygien. Av bl.a. ett intyg den 17 februari 2016 av arbetsterapeuten ██████████ framgår att detta stöd i mycket stor utsträckning består av handgriplig hjälp vid toalettbesök, duschning, handtvätt, torkning och tandborstning. ████████

skulle i och för sig fysiskt kunna utföra momenten, men eftersom han ömsom är helt passiv, ömsom motsträvig p.g.a. sina funktionshinder är det inte tillräckligt med att motivera honom. Att han har sådana behov stöds även av intyg från skolan. Hans grundläggande behov i dessa avseenden får anses uppgå till i genomsnitt cirka en timme per dag, beroende på skol- eller lovdag.

Härutöver har [REDACTED] stora svårigheter att kommunicera och behöver även tillsyn. Skillnaden mot ett normalt utvecklat barn i samma ålder framstår som påtaglig. Kammarrätten gör dock bedömningen att dessa behov inte utgör grundläggande behov för [REDACTED] men väl som sådana övriga personliga behov som avses i 9 a § andra stycket LSS.

Sammantaget anser kammarrätten att [REDACTED] behov är av sådan art och omfattning att han har rätt till insatsen personlig assistans enligt LSS. Det får ankomma på Vård- och omsorgsnämnden att närmare beräkna antalet timmar. Överklagandet ska således bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Kammarrättsråden Bodil Stelzer (ordförande), Göran Mattsson (referent) och Evalotta Grip (skiljaktig) har deltagit i avgörandet.

Föredragande: Johan Åkerhed

Evalotta Grips skiljaktiga mening:

Jag instämmer i förvaltningsrättens bedömning och anser således att [REDACTED] inte har rätt till personlig assistans. Jag vill därför avslå överklagandet.

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I LINKÖPING****DOM**
2016-01-25
Meddelad i
LinköpingMål nr
7893-15**KLAGANDE**

[REDACTED]

Vårdnadshavare: [REDACTED]

[REDACTED]

Ombud: Annika Florin
FMF Assistans
Rörvägen 1
702 27 Örebro**MOTPART**Vård- och omsorgsnämnden i Katrineholms kommun
641 80 Katrineholm**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Vård- och omsorgsnämndens beslut den 5 november 2015

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 232754

Postadress
Box 406
581 04 Linköping**Besöksadress**
Brigadgatan 3**Telefon**
013-25 11 00**E-post:**
forvaltningsrattenilinkoping@dom.se**Telefax**
013-25 11 40**Expeditionstid**
måndag – fredag
08:00-16:00

BAKGRUND OCH YRKANDEN M.M.

Vård- och omsorgsnämnden i Katrineholms kommun (nämnden) beslutade den 5 november 2015 att avslå [REDACTED] ansökan om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Som skäl för beslutet angavs i huvudsak att [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven inte ansågs vara av den karaktär och omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans.

[REDACTED] yrkar att han ska beviljas personlig assistans och anför bl.a. följande. Försäkringskassan har bedömt att hans behov av hjälp med de grundläggande behoven uppgår till 12 timmar och 51 minuter per vecka. Han behöver hjälp med att tvätta ansiktet och händerna samt borsta tänderna. Han behöver även hjälp med att duscha, klippa och smörja naglarna samt med av- och påklädning vid toalettbesök. Han behöver också verbalt stöd vid toalettbesök. Hans behov av hjälp med den personliga hygien uppgår till 1 timme och 20 minuter per skoldag och 1 timme och 30 minuter per ledig dag. Därtill behöver han hjälp med att kommunicera. Han kan endast vissa ord och kommunicerar med bilder, men använder själv kroppsspråk i stället för teckenstöd eller bilder. Det behövs ingående kunskaper om honom och hans specifika sätt att kommunicera för att han ska kunna ta emot och förmedla information på ett begripligt sätt. Hans behov av hjälp med att kommunicera uppgår till sju timmar per vecka. Han har även börjat bli våldsam i sina lekar och kan inte lämnas ensam inne eller ute. Det har även förekommit att han har gått ut själv mitt i natten. Hans tillsynsbehov får anses vara sådan aktiv tillsyn av övervakande karaktär som ska hänföras till de grundläggande behoven.

Nämnden motsätter sig bifall till överklagandet och anför bl.a. följande.

[REDACTED] behov av tillsyn och aktiveringsinsatser tillgodoses genom insatsen korttidstillsyn. Att hans vårdnadshavare inte låter honom vis-

tas där utifrån att de utför en stor del av hans personliga assistans förändrar inte bedömningen.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Rättslig reglering

Av 7 § LSS framgår bl.a. att personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt.

Av 9 § 2 LSS framgår att en av insatserna för särskilt stöd och service är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Enligt 9 a § LSS avses med personlig assistans enligt 9 § 2 personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Av förarbetena framgår bl.a. följande. Assistansen ska vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär. Avgörande bör vara att den enskilde behöver personlig hjälp för att klara sin hygien, för att klä sig och klä av sig, för att inta måltider eller för att kommunicera med andra (prop. 1992/93:159 s. 64). Vidare uttalas att den enskilde ska ha ett klart behov av personlig assistans i de si-

tuationer det är fråga om. Något krav på att stödbehovet ska ha en viss tidsmässig omfattning föreligger inte. Dock har tidsfaktorn självfallet betydelse. Ju större stödbehov i tid som föreligger desto mer talar omständigheterna för att rätt till biträde av assistent föreligger (a. prop. s. 174 f.).

Högsta förvaltningsdomstolen har i avgörandet RÅ 2009 ref. 57 uttalat bl.a. följande. Någon bestämd undre tidsgräns låter sig inte uppställas. Det är samtidigt uppenbart att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste dock en samlad bedömning göras bl.a. med hänsyn tagen till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens.

Utredning

Av intyg utfärdat den 13 mars 2015 av barnpsykiatern [REDACTED] framgår bl.a. följande. [REDACTED] har diagnosen autism. Han behöver hjälp med den personliga hygien, att borsta tänderna och att duscha. Han kan inte lämnas själv. Han kan endast vissa ord och kommunicerar mest med bilder. Han bedöms ha ett behov av ständig tillsyn och adekvat anpassad träning och stöd.

Av utredningen framgår bl.a. att nämnden inte har medräknat någon tid för [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven, eftersom hans behov av hjälp med den personliga hygien, måltider samt av- och påklädning har bedömts bestå av aktiverings- och motiveringsinsatser och det inte har bedömts styrkt att han till följd av sin funktionsnedsättning är i behov av ytterligare en person för att kunna kommunicera. Det framgår vidare att han tidigare har varit beviljad personlig assistans med 39,3 timmar per vecka.

Förvaltningsrättens bedömning

Det är ostridigt att [REDACTED] omfattas av personkretsen i 1 § 1 LSS. Frågan i målet är om han uppfyller förutsättningarna för att beviljas insatsen personlig assistans enligt LSS.

Av utredningen framgår att [REDACTED] klarar att äta och dricka själv. Någon tid för hjälp i samband med måltider ska därför inte beaktas när det gäller hans behov av stöd för att tillgodose de grundläggande behoven. När det gäller av- och påklädning samt viss del av den personliga hygienens ger utredningen inte stöd för annat än att den största delen av hjälpbehovet avser sådana aktiverings- och motivationsinsatser som enligt praxis inte omfattas av de grundläggande behoven (jfr RÅ 1997 ref. 28 och RÅ 2003 ref. 33). Nämnden har vid sin prövning inte heller medräknat någon tid för hjälp med den personliga hygienens avseende dusch. Av utredningen framgår dock att [REDACTED] dagligen har behov av hjälp med detta. Det har inte kommit fram att de insatser som behövs i samband härmed utgörs av t.ex. praktiska instruktioner. Hans hjälpbehov i samband med dusch får därmed anses vara av sådant slag som förutsätts för rätt till personlig assistans, varför viss tidsåtgång för detta ska beaktas.

Visserligen framgår av utredningen att [REDACTED] är i behov av tillsyn. Utredningen ger dock inte stöd för bedömningen att det är fråga om sådan aktiv tillsyn av övervakande karaktär som förutsätter ingående kunskaper om honom. Det finns inte heller stöd för att [REDACTED] i övrigt behöver annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om honom.

När det slutligen gäller [REDACTED] behov av hjälp med kommunikation anser förvaltningsrätten att utredningen inte ger tillräckligt stöd för att det krävs medverkan av någon med ingående kunskaper om just honom

för att utomstående ska förstå honom eller för att han ska kunna göra sig förstådd.

Förvaltningsrätten anser sammanfattningsvis att [REDACTED] har ett visst behov av hjälp med de grundläggande behoven, men bedömer att den befintliga utredningen inte ger tillräckligt stöd för att tidsåtgången för denna hjälp uppnår sådan omfattning som förutsätts för att han ska ha rätt till personlig assistans enligt LSS. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1D)

Miriam Gewarges

I avgörandet har även nämndemännen Pär Svenningsson, Leif Tollén och Sonny Persson deltagit. Föredragande har varit Eric Elander Duque.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.